

ЗАСТОСУВАННЯ МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У КОЛЕДЖАХ

У статті аналізуються сучасні підходи до організації навчання студентів економічних коледжів іноземної мови. Автором обґрунтовується модульно-рейтинговий підхід у навчальному процесі, пропонується авторська програма вивчення іноземної мови студентами вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації

Стрімкі зміни, що відбуваються в політичному та соціально-економічному житті України, вимагають перебудови системи вищої освіти. У наш час, коли обсяг знань подвоюється кожні десять років, традиційна інформаційна модель освіти втрачає свою актуальність. На провідне місце у навчальному процесі виступає індивідуальна самостійна робота студентів. У зв'язку з цим викладачі повинні створювати для них відповідні умови та надавати допомогу в організації розвивальної навчально-пізнавальної діяльності, без чого не можна забезпечити компетентність спеціаліста в галузі його професійної діяльності.

Входження України до цивілізованого світового співтовариства неможливе без структурної реформи національної освітньої системи, спрямованої на забезпечення мобільності, працевлаштування та конкурентоспроможності фахівців з вищою освітою. Однією із передумов входження України до єдиного Європейського освітнього простору є реалізація системою вищої освіти України ідей Болонського процесу. Саме на здійснення цього завдання спрямовано проведення з 2003/2004 навчального року педагогічного експерименту щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III – IV рівнів акредитації.

Запровадження дослідниками і творчими педагогами нових технологій навчання – це реальна відповідь на гострі потреби сучасного демократичного суспільства у підготовці гуманістичної, освіченої, працюючої, культурної, творчої особистості. Метою впровадження модульної системи в організацію навчального процесу є підвищення якості освіти фахівців і забезпечення на цій основі конкурентоспроможності випускників та престижу української вищої освіти у світовому освітньому просторі. Основними завданнями модульної системи організації навчального процесу є: адаптація ідей Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи до системи вищої освіти України для забезпечення мобільності студентів у процесі навчання та гнучкості підготовки фахівців, враховуючи швидкозмінні вимоги національного та міжнародного ринків праці; забезпечення можливості навчання студентів за індивідуальною варіативною частиною освітньо-професійної програми, що сформована відповідно до вимог замовників та побажань студента, яка сприяє його саморозвитку і відповідно підготовці до життя у вільному демократичному суспільстві; стимулювання учасників навчального процесу з метою досягнення високої якості вищої освіти; відповідність порядку навчання можливостям студента в отриманні професійних кваліфікацій відповідно до потреб ринку праці у конкурентоздатній, підприємливій особистості, спроможній самостійно відповідати за свою долю, потужно розв'язувати життєві й професійні проблеми, самореалізовувати свій творчий потенціал [1]. Для реалізації цих цілей потрібен активний і багатоплановий пошук нових освітніх технологій, одним із напрямів якого є модульна організація занять.

Модульна організація навчального процесу була об'єктом дослідження вітчизняних учених. Зокрема, ними вивчалися такі її проблеми: теоретичні і методичні засади використання модульного навчання у вищій педагогічній школі (А. Алексюк, І. Бабин, Н. Терещенко); поетапного контролю знань студентів та учнів за модульно-рейтинговою технологією навчання (П. Сікорський); організації проблемно-модульного навчання (М. Чоманов) та інші.

Нами здійснено спробу розробки модульно-рейтингової програми вивчення іноземної мови студентами економічних спеціальностей у коледжі. За основу було взято перший тип моделі рейтингової системи, який нами суттєво уточнено і доповнено чітким визначенням різноманітного спектру видів навчальної діяльності, аудиторними, позааудиторними формами організації навчання і науковими професійно-особистісними тьюторськими заняттями, що детермінувалися еталонною бальною оцінкою в шкалі. Крім того, активність, самостійність, мобільність, творчість та ініціатива студента, його прагнення до самореалізації стимулюються призовим фондом, введеним викладачем.

Отже, технологія модульно-рейтингового навчання базується на мобільній модульній побудові змісту освіти, творчій персоналізованій самостійній навчально-пізнавальній діяльності викладачів і студентів як її суб'єктів, оновленому і збагаченому рейтинговому контролю знань, співробітництві та співтворчості всіх учасників навчально-виховного процесу.

Вузівська підготовка з курсу "Іноземна мова" розкриває певні можливості в оволодінні майбутніми фахівцями економічних спеціальностей іншомовними навичками і вміннями професійного спілкування.

Основною метою навчання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах є розвиток здібностей учнів використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізації сучасного світу. Ця мета передбачає взаємопов'язаний комунікативний і соціокультурний розвиток учнів засобами іноземної мови для підготовки їх до міжкультурного спілкування в різноманітних сферах життєдіяльності. Як зазначено в Проекті державного стандарту з іноземних мов, основний зміст освітньої галузі "іноземна мова" полягає у формуванні комунікативної компетенції, яка складається з трьох основних видів: мовленнєвої, мовної, соціокультурної.

Мовна компетенція базується на чотирьох видах компетенції: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Мовна компетенція також інтегративна й містить ряд інших компетенцій: лексичну, граматичну, фонологічну та орфографічну.

Соціокультурна компетенція охоплює такі два види компетенцій, як країнознавча та лінгвокраїнознавча, тобто студенти мають одержати певні країнознавчі та лінгвокраїнознавчі знання. Країнознавчі знання – це знання з історії, географії, економіки, державного устрою та культури країни. Лінгвокраїнознавчі знання – знання особливостей мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв мови в певних ситуаціях спілкування.

Основні завдання полягають в удосконаленні фонетичних, граматичних, лексичних навичок, набутих за період навчання в школі; формуванні й розвитку рецептивних і продуктивних навичок володіння професійною лексикою; розвитку мовленнєвих умінь, набутих за період навчання в школі; розвитку умінь мовленнєвої діяльності в професійній сфері.

Модульна організація навчання іноземним мовам визначається такими принципами:

1. *Принцип першочерговості спілкування мовою* в процесі опанування іноземною мовою (принцип комунікативності), що реалізується завдяки принципу діяльності модульного навчання, який віддає перевагу активній практичній діяльності студентів.

2. *Принцип гнучкості*, що вимагає такої побудови модульної програми в цілому та окремих її модулів, яка забезпечує можливість варіювання цілей, обсягу та змісту навчання, а також режимів виконання відповідно до індивідуальних потреб і можливостей студентів.

3. *Принцип паритетності*, що забезпечує тісний контакт між викладачем і студентами при зростанні консультуючої та коригуючої функцій викладача за рахунок інформуючої функції.

4. *Принцип особистісно-зорієнтованого навчання*, основними підходами якого є: демократизація (співробітництво); гуманізація (повага до інтересів та потреб особистості); природовідповідність (врахування вікових особливостей); культуровідповідність (забезпечення культуроспадкоємності поколінь); органічне поєднання універсального (загальнолюдського) та регіонального, національного, етнолокального.

5. *Принцип профільності навчання* передбачає забезпечення зв'язку між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю; створення умов для розвитку професійних знань, умінь і навичок; формування соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної, технологічної компетенції; виховання в студентів любові до праці, забезпечення умов для їх життєвого і професійного самоствердження; формування готовності працювати за обраним профілем.

Всі ці принципи базуються на загальнодидактичних принципах системності, послідовності, наступності, доступності, єдності навчання, виховання та розвитку особистості.

На основі даних принципів нами визначено результати навчально-пізнавальної діяльності студентів, які реалізуються у вигляді ряду умінь, а саме:

- свідомо читати, розуміти оригінальну літературу за фахом з метою отримання наукової інформації;
- брати участь в усному спілкуванні іноземною мовою в соціально-побутовій, соціально-культурній та професійній сферах у межах лексичного мінімуму та тематики, передбачених програмою;
- вміти написати резюме, анотацію до прочитаного тексту (статті); оформляти ділові папери зі спеціальності.

Формами організації навчального процесу в умовах модульної системи організації навчального процесу є: практичні, індивідуальні заняття, консультації, виконання самостійних завдань студентів та інші форми і види навчальної та науково-дослідницької діяльності студентів.

Навчальна дисципліна формується як система змістових модулів, об'єднаних у блоки за розділами. Змістові модулі підпорядковані вимогам нормативної частини освітньо-кваліфікаційної характеристики. Навчальними планами всіх спеціальностей також передбачені заліки та іспити. Програмою передбачена самостійна робота студентів, для якої мають бути створені спеціальні умови: індивідуальний режим для самостійного вивчення студентами текстів із спеціальності, текстів суспільно-політичного та науково-популярного характеру, текстів із художньої літератури; робота в лінгафонному кабінеті. Саме тому, крім традиційного робочого зошита, студентам рекомендується також вести зошит для самостійних індивідуальних робіт.

До змістового блоку навчального модуля нами розроблено перелік знань, якими повинен оволодіти студент. Серед них: професійні терміни та поняття зі спеціальності; розмовні кліше і моделі ділового спілкування; лінгвокраїнознавчі реалії країни, мова якої вивчається.

Програмний навчальний матеріал поділено нами на шість модулів, кожен з яких оцінюється відповідною сумою балів за рейтинговою системою. Саме розподіл матеріалу на 6 модулів, завдяки своїм чітким рамкам, забезпечує послідовну й поступову професійно спрямовану побудову змісту навчання. У кожному модулі здійснюється комплексне вивчення певних аспектів іноземної мови та формування навичок і умінь визначених видів мовленнєвої діяльності. Для розробки змістової частини кожного навчального елемента модуля необхідно: а) визначити тематику навчання з урахуванням обсягу; б) підібрати навчальну інформацію та розробити відповідні методичні матеріали; в) підготувати спеціальні контрольні завдання для визначення та оцінювання рівня сформованості іншомовних мовленнєвих навичок і умінь (тести); г) забезпечити роботу студентів технічними засобами навчання. Формування змісту кожного з шести модулів ґрунтується на визнанні того, що граматичний, лексичний і фонетичний аспекти мови виступають у цілісній сукупності в усіх ситуаціях спілкування. Тому розподіл їх на окремі навчальні модулі є недоцільним.

Модуль 1 вміщує теми, присвячені ролі іноземних мов у житті людини. У результаті вивчення цього модуля студенти повинні *знати*: коли почали вивчати іноземні мови в Європі, Київській Русі (XI століття), в яких країнах світу вживається конкретна іноземна мова, сфери її застосування в суспільстві та роль для окремої людини; правила транслітерації, лексичний мінімум – назву навчального закладу, назву відділень, спеціальностей та професій, які готує; відомості про себе, сім'ю, навколишнє середовище. *Уміти*: пояснювати значення іноземної мови в професійній діяльності спеціаліста та роль вивчення іноземних мов у суспільстві; написати власне ім'я та прізвище, адресу за правилами транслітерації, розповісти про свій навчальний заклад, предмети, які там вивчаються, відділення та спеціальність, розповісти про сім'ю, житло, організацію робочого дня, улюблене заняття. Основою для організації навчання в модулі 1 є створення низок мовленнєвих ситуацій для спілкування іноземною мовою в умовах аудиторного навчання, що дозволяє здійснювати орієнтацію на активну мовленнєву комунікацію та є основною умовою успішного оволодіння іншомовним мовленням. Також основною формою організації знань є ігрова форма.

Модуль 2 присвячений культурно-духовній спадщині України. У результаті вивчення цього матеріалу студенти повинні *знати*: поняття "культура і духовна спадщина", роль мови як частини культури, географічні, політичні та демографічні дані країни, історичні факти про країну, відносини з іншими країнами. Лексичний мінімум. Граматичний мінімум. *Уміти*: розповісти про країну; скласти програму перебування іноземної делегації в країні (Києві), рідному місті; знаходити слова-реалії в текстах на країнознавчу тематику. Основними формами організації занять є диспут, рольова гра, комп'ютерний урок, конференція.

Модуль 3 охоплює відомості про країну, мова якої вивчається. У результаті вивчення даного матеріалу студенти повинні *уміти*: у виробничих умовах під час усного та письмового спілкування за допомогою відповідних методів застосовувати компоненти соціокультурної компенсації для досягнення взаємного розуміння. Формами організації таких занять є: лекція, семінар, інтегроване заняття, комп'ютерний урок та інші.

Модуль 4 побудований у вигляді подорожі за кордон. У результаті таких занять студенти повинні *знати*: найменування установ, організацій, назв предметів, фактів, процесів у різних сферах життя. *Уміти*: складати свою програму подорожі за кордон, спілкуватися у конкретних життєвих ситуаціях. Основною формою організації занять у цьому модулі є рольова гра (ігрове моделювання ситуацій, "проживання" ситуацій), яка, крім мети засвоєння навчального матеріалу, вмінь і навичок, дає студентіві можливість самовизначитися, розвиває творчі здібності, сприяє емоційному сприйманню змісту навчання тощо.

Модулі 1-4 виступають як своєрідне підґрунтя модулів 5-6, які, у свою чергу, повинні завершити формування загальної комунікативної компетенції та розпочати розвиток компетенції спеціалізованої.

Модуль 5 передбачає оволодіння усними та письмовими діловими контактами у ситуаціях ділового спілкування. У результаті вивчення даного матеріалу студенти повинні *знати*: граматику для усного та письмового викладу інформації; мовні моделі спілкування та етикет при усних та письмових ділових контактах; методіку і правила заповнення анкет; особливості діалогів професійно орієнтованого та загальнонаукового характеру (вживання термінів, спеціальних мовних кліше, досягнення порозуміння). *Уміти*: 1) застосовувати лексико-граматичний мінімум у певній галузі під час усних ділових контактів із використанням прийомів і методів усного спілкування та відповідних комунікативних методів: обговорювати проблеми загальнонаукового та професійно орієнтованого характеру, що має на меті досягнення порозуміння; здійснювати усний обмін інформацією в процесі повсякденних і ділових контактів (ділових зустрічей, нарад тощо) з метою отримання інформації, необхідної для вирішення певних завдань діяльності; готувати доповідь-презентацію в певній професійно орієнтованій галузі; 2) використовувати лексико-граматичний мінімум у певній галузі та іншомовні (друковані й електронні) джерела в умовах письмових ділових контактів із використанням прийомів і методів письмового спілкування та відповідних методів оформлення ділової документації: робити записи, виписки, складання плану тексту, письмове повідомлення, що відображає певний комунікативний намір; вести ділове листування, використовуючи фонові культурологічні та країнознавчі знання; реалізовувати комунікативні наміри на письмі. Основними формами організації занять є ділова гра, лекція, семінар.

Модуль 6: знайомить безпосередньо з професійно орієнтованою іноземною мовою. У результаті вивчення даного матеріалу студент повинен *знати*: професійно орієнтований лексичний мінімум; основні аббревіатури фахових термінів за професійним спрямуванням; граматичні особливості науково-технічної літератури. *Уміти*: у виробничих умовах, опрацювавши професійно орієнтовані (друковані та електронні) джерела з допомогою відповідних методів пристосовуватися до нових умов (нових мовних засобів, нових людей), мобілізувати інші власні компетенції (шляхом спостереження, інтерпретації результатів спостереження, індукції за пам'ятовування тощо) та поповнювати лексичний / граматичний матеріал; працювати з словниками, науково-технічною літературою тощо; фіксувати інформацію, отриману під час читання тексту; складати план тексту; будувати діалог за змістом тексту; розуміти монологічне повідомлення в рамках визначеної сфери й ситуації спілкування; у виробничих умовах, користуючись лексико-граматичним мінімумом та професійно орієнтованими іншомовними (друкованими та електронними) джерелами, за допомогою відповідних методів проводити: аналітичне опрацювання іншомовних джерел з метою отримання інформації, що необхідна для вирішення певних завдань професійно-технічної діяльності (виділяти нове, головне, другорядне, достовірне, корисне); працювати з контрактами з метою врегулювання виробничих питань.

За видами мовленнєвої діяльності нами пропонується система умінь, на оволодіння якими спрямовують студентів.

У галузі читання – це вміння ознайомлювального, переглядового та вивчаючого читання науково-технічних текстів за загальнотехнічною та фаховою тематикою. У галузі аудіювання – вміння загального та повного розу-

міння діалогічних і монологічних аудіотекстів, які використовуються як у ситуаціях повсякденного контактного спілкування особистісного характеру, так і в професійно значущих ситуаціях науково-технічного спілкування. У галузі говоріння – вміння невідготовленого діалогічного, невідготовленого та підготовленого монологічного мовлення, які використовуються як у ситуаціях повсякденного контактного спілкування особистісного характеру, так і в професійно значущих ситуаціях науково-технічного спілкування. У галузі письма – вміння ділового листування, анотування, реферування, які використовуються у професійно значущих ситуаціях науково-технічного спілкування.

Методи і засоби викладання матеріалу можуть бути різноплановими та застосовуватися викладачем залежно від змісту, цілей та завдань діяльності.

Модульний підхід має відповідати кардинальним вимогам до цільового, змістового та організаційно-діяльнісного компонентів навчання іноземної мови у вищих технічних закладах освіти, який забезпечує:

I. Відповідність вимогам до цільового компонента:

1) забезпечення у тематичних модулях навчання мовленнєвого спілкування з різної тематики – від загальної / повсякденної через загальну науково-технічну до фахової; 2) забезпечення усвідомлення студентами конкретних об'єктивних цілей і завдань навчання як суб'єктивних цілей і завдань їх вчення, що сприяє розвитку позитивної навчальної мотивації.

II. Відповідність вимогам до змістового компонента:

1) забезпечення науково обгрунтованої та систематичної мінімізації змісту навчання як основи для формування іншомовної комунікативної компетенції; 2) забезпечення науково обгрунтованої професійно спрямованої побудови змісту навчання та достатності цього змісту відповідно до цілей; 3) забезпечення цілісної системи навчання всіх аспектів мови у кожному тематичному модулі при підпорядкованості мовних аспектів мовленнєвої діяльності цією мовою.

III. Відповідність вимогам до організаційно-діяльнісного компонента:

1) забезпечення першочерговості спілкування мовою у процесі навчання, тобто реалізацію методичного принципу комунікативності; 2) забезпечення індивідуалізації навчання, в тому числі регулюючої індивідуалізації щодо об'єму навчального матеріалу, засобів і темпу навчання; 3) забезпечення визначення початкового рівня знань, навичок і вмінь, а також індивідуальних особливостей студентів як основи для формуючої індивідуалізації навчального процесу; 4) забезпечення регулярного зворотного зв'язку та своєчасної корекції процесу навчання; 5) забезпечення тісного контакту між викладачем і студентами (суб'єкт – суб'єктні відносини) при зростанні консультуючої та коригуючої функції викладача; 6) забезпечення умов для творчої самостійної роботи студентів, у тому числі із застосуванням технічних засобів навчання.

Отже, можна стверджувати, що модульне навчання не суперечить цілям, змісту та організації навчання іноземної мови у вищих технічних закладах освіти. Натомість, модульний підхід відповідає вимогам до такого навчання значно краще, ніж інші дидактичні системи. Він створює більше можливостей для оптимізації навчального процесу та задоволення вимог його запланованого результативного компоненту.

1. Освіта: Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно модульній системі підготовки фахівців. – 2004. - №8 (5084)
2. Огнев'юк В.О., Фурман А.В. Принципи модульності в історії освіти. - К., 1995. – 84с.
3. Англійська мова та література: Особистісно-орієнтований підхід до навчання іноземної мови. – 2004. - №1 (47).

Матеріал надійшов до редакції 11.11.2004 р.

Іванцова О.П. Использование модульно-рейтинговой системы при изучении студентами экономических специальностей колледжей иностранного языка.

В статье анализируются современные подходы к организации обучения студентов экономических специальностей колледжей иностранному языку. Автором предложена разработанная ею программа обучения студентов экономических специальностей колледжей иностранному языку на основе модульно-рейтингового подхода.

Ivancova O.P. Using the Module System at the Study of Economic Professions of the Colleges of Foreign Languages.

The article analyzes modern approaches of FLT (foreign language teaching) of economic faculties students in colleges. The author offers her own programme of teaching a foreign language to students of economic faculties based on module approach.